

A ferida no ollo global

Nun mundo de simulacros e obscenidade hiperreal, a violencia dramática do acontecemento real estoupa en medio do plató por excelencia que é Manhattan

O

inconsciente óptico colectivo garda unha ferida-tatuaxe na desfeita das Torres Xemelgas de N. Y. Unha das imaxes máis arrepiantes da vangarda do cinematógrafo fora aquela coitelada no ollo da película *Un chien andalou* (1929) de Buñuel e Dalí. Unha guillotina na mirada. Unha navallada na percepción para construír unha contra-imaxe. O perfil amputado do "sky line" de Manhattan na cerimonia hiperreal do horror ten tatuado a mesma ferida no ollo colectivo da percepción global naquela xornada-tatuaxe do 11-S.

[Real pero invisible]

Unha das cuestións centrais en relación co atentado das Torres Xemelgas de New York atinxe á percepción e ós mecanismos de representación e construción da imaxe na sociedade mediática. Dende hai anos xa se ten alertado sobre da crecente indefinición da fronteira entre realidade e ficción na sociedade contemporánea. A Sociedade do espectáculo en atina da definición programática de Guy Debord, semella adicar moita enerxía a desdubuxar as fronteiras perceptivas, entre os dous mundos, o real e máis o virtual. Xerando un contorno hiperreal (nunha dimensión alén do real) a partir da fragmentación perceptiva. Vivimos inmersos nunha iconosfera social ategada de simulacros. Nunha burbulla de información a xeito de

novo hábitat, onde o "principio de realidade" aparece contaminado polas estratexias de construción da imaxe e das mensaxes audiovisuais.

Quizais este aspecto é esencial para asumir a transcendencia e o impacto enorme que tivo o acontecemento (transmitido en "tempo real" a millóns de telespectadores de todo o mundo). Un público afeito á sintaxe cinematográfica das catástrofes que inundan ciclicamente as pantallas de cine e TV. O máis difícil foi, se cadra, asumir que aquela dantesca superproducción fose real. Imaxes semellantes a centos de secuencias de telefilms que houbo que discernir traxicamente como "reais". Ao estupor inicial e ao "encantamento pánico" do que falou Argullol houbo que superpoñer axiña a dor e angustia de semellante espectáculo de destrución. Estupefacción, incredulidade, abraio e pasma: un non dar creto, literalmente as imaxes que estabamos a visualizar.

A perplexidade (a sensación de irrealidade) co que se contemplou a imaxe da caída das torres denota ese proceso inverso ao "falso pero crible", habitual nunha gran parte do xornalismo sensacionalista de hoxe en día. Nun mundo de simulacros e obscenidade hiperreal, a violencia dramática do acontecemento real estoupa en medio do plató por excelencia que é Manhattan. Non dabamos creto aos nosos ollos ao ter que "deconstruír" o relato visual que contemplabamos. O que percibiamos como aparentes maquetas ardendo tratábase de algo dolorosamente real. Do "falso pero crible" pasamos ao "certo pero inverosímil".

[Terrorismo mediático]

Unha boa parte do impacto trágico dos atentados de Manhattan e Washington radica na onda expansiva da comunicación que se crea e que forma parte cosustancial á estratexia terrorista. Xa se conta con esa repercusión instantánea. Un escenario "sobreluminado" polos media como N.Y. permitiu obter imaxes dende tódolos ángulos e perspectivas inaxinables de ámbolos impactos. O choque dos Boeing 767 incrustándose nas torres, tradou a retina de espectadores de todo o mundo que viviron angustiados aqueles momentos.

[Texturas vangardistas]

A falla de elaboración técnica das imaxes (pola urxencia), o seu carácter heteroxéneo ao proceder de diferentes fontes, xunto coa falla de nitidez, pola distancia (fíxo que as imaxes tiveran un pronunciado grao). Unha forte textura gráfica que se amplía logo, aumentando a distorsión, ao pasar duns medios a outros. Incrementando a erosión gráfica e a perda de definición na secuencia que vai do vídeo de afezoado á proxección televisiva (ou en Internet), e a posterior traslación da imaxe na pantalla de TV a medios impresos (xornais e revistas de opinión). Un proceso de sucesivas re-produccións e copias que van alterando a imaxe. Iso explica o resultado "vangardista" de toda a posta en escena mediática. Creando paralelismos sorprendentes coas imaxes críticas de producións de videoarte que par-

ten na súa linguaxe, precisamente, da desvalorización da imaxe (desprovista da aura de seducción e perfección formal) ao se distanciar dos criterios convencionais de representación televisiva.

[Sublimación do drama]

Este é outro aspecto que cómpre non pasar por alto. A estetización do drama. A beleza dentro do horror. A estética do sublime acostumou, pasenliamente, á sensibilidade artística moderna ás situacións límite. A traxedia e a morte como experiencias estéticas que dende o romanticismo lanzan con intensidade o seu berro á conciencia. É precisamente neste contexto de sublimación artística da traxedia onde habería, posiblemente, que situar as declaracións do músico Karlheinz Stockhausen que chegaron á opinión pública de xeito fragmentario e xeraron unha intensa polémica.

[Tempo real]

O mundo puido asistir en directo á demolición dunha das iconas do século XX. Un acontecemento que se transmite en tempo-real por todo o planeta. Este dato global (de comunicación total e instantánea) reflicte a dimensión totalitaria da servitude da tecnociencia e a razón instrumental ao se vencilar a proxectos de dominación económica e social a escala planetaria. O avance implacable da mundialización que se sustenta na velocidade de circulación de fluxos económicos, mensaxes e mercancías así como na premisa de inmediatez (de virtual instantaneidade) que acadou o seu paroxismo na popular noción de tempo-real. Onde o telespectador pasivo asiste a un sucedáneo de participación no acontecemento. Estereotipos de dominación simbólica que serven de elementos decisivos de cohesión social e apelan ao inconsciente óptico colectivo (de aí o carácter subliminal de moitas destas manifestacións).

[Efecto narcose]

A droga mediática inxecta a súa dose de imaxes vertixinosas. A ración cotiá de imaxes da ladaña do consumo audiovisual. A velocidade dun turbillón de imaxes trituradas. Amosando a afinidade entre os medios de comunicación e o fenómeno onírico. Proximidade latente as imaxes inescentes do soño nos seus procesos clásicos de condensación, desprazamento e metamorfose. A actualidade audiovisual como pegadas instantáneas da propia disolución hipnótica do presente. O eiquí e o agora, escápanas das mans, no vertice da temporalidade e da aceleración histórica. Endexamais foi o home tan fráxil (e vulnerable) fronte á vivencia do tempo coma na moderna sociedade occidental. Simultaneidade mediática que elimina case toda diferenza de orixe e xerarquía nos contidos, para amalgamar a xeito de colaxe (ou inescente calidoscopio) un turbillón de imaxes fragmentarias

e descontextualizadas que artella o relato intenso e fulgurante das "hard news" do telexornal.

[A historia ao instante]

De cando en vez xorde no medio da treboada do efémero, a chispa do histórico. Episodios que furan a conciencia. Gravados a lume na memoria. Imaxes que van permanecer firmes no imaxinario colectivo. O poder non vai desaproveitar a ocasión como elemento de cohesión e homoxeneización, na permanente socialización mediática do suxeito.

[Xenealoxía da demolición]

¡Torres máis altas teñen caído! a de Babel por exemplo (viaxando ao lonxe no tempo mítico). O anxo da historia de Walter Benjamin avanza inexorable contemplando os escombros inescentes da civilización. O romanticismo aprendeunos a ver nas ruínas unha nova forma de vencello coa natureza. A historia da humanidade (na súa versión atormentada) é esencialmente a crónica dos vestixios dunha fráxil verticalidade. Equilibrios incertos onde o animal alzado eleva provisorios totems para verticalizar os seus soños. Que en moitas ocasións se desvanecen coma castelos no ar. Poucas imaxes (por outra banda) de tan alto poder hipnótico como a voadura controlada dun edificio que temos contemplado en innumerables reportaxes televisivos. "As demolicións modernas son maravillosas, espectacularmente semellantes aos lanzamentos dos cohetes. O edificio de vinte pisos casi por completo, a chumbo, cara o centro da terra. Afúndese teso coma un manequín e sen perder súa compostura vertical, como se descendera cara a unha trampa, e a súa propia superficie non chan absorbe os seus escombros. Velai unha arte maravillosa da modernidade que iguala á dos fogos artificiais da nosa infancia. (Baudillard en "América"). A imaxe hipnótica dos dous fermosos paralelepípedos (como un desafío vertical simétrico) caendo polo seu propio peso, arrastrados pola forza da gravidade, unha vez que se desvanece a maxia do equilibrio arquitectónico.

[Xustiza infinita]

Liberdade Duradeira. Eslogans desafortunados. Saturados de retórica. Exultantes e solemnes (autocompracentes) coma o título dunha desas superproduccións máis ben mediocres. Non convén esquecer o consello de Gandhi cando dicía que "de tanto ollo por ollo imos deixar ó mundo cego". Agora que de novo nos queren vender outra película-real de guerra (aínda sen título).

ANTÓN PATIÑO